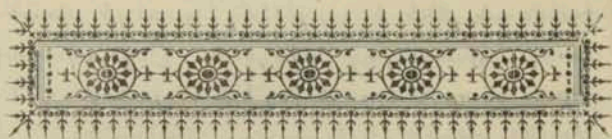

պատճառած տանջանքը: Սէրը լաւ բան է նաեւ այն ժամանակի երբ որ նոյն իսկ արցունքներ է թափել տալիս մանուանդ, որ սիրոյ մէջ չպէտք է վախենալ ոչ արցունքից, ոչ տրտմութիւնից: Բայց այն երկրում, ուր որ արեգակ է փայլում արցունք չգիտեն: Այն է մեր կենաց նախագաւթիթը, լուսաւոր դրախտը, որոնց բնակիչները բախտաւոր են, գիտենալով որ կենդանի են, որ տեսնում են իրար, որ կարողանում են հեռուից իրար պաշտել շատ անգամ լուռ և մունջ և ուրիշ աւելի պահանջ չունենալով: Մինք փակել ենք այդ դրախտի դռները: Առանց սիրոյ երիտասարդութիւնը՝ նոյն է թէ առաւօտ առանց արեւի: Եթէ մեր երիտասարդութիւնն այնպէս մոայլ է պատճառն այն է, որ սէրն այլ ևս հաւատ չի ազգում: Երիտասարդների ճանապարհը՝ սէրից հեռացնող ճանապարհ է: Կենանքն էլ հրաժարվում է այնպիսիներից, որոնք պղտորում են կենաց աղբիւրը: Մօքա էլ չեն տեսնի սէրը իւր յաղթ գեղեցկութեան կատարելութեան մէջ: Ոչ երկնքի կապոյտը, ոչ ծաղիկները, ոչ կարկաչին վտակը չեն բաց անի նոցա առաջ իւրեանց խորհուրդը: Մօքա իրանց մերժուած են զգում՝ կեանքից — իսկ աւելի զարհուրելի բանադրութիւն՝ չի կարող լինել: Իրանց թառամած հոգուն՝ ամբողջ աշխարհքը թառամած է թուում:— Բայց ով որ ինքն իրան յարգում է, նա միայն ունենում է մեծագոյն խընդութիւններ, որ յայտնի չեն միւսներին: Մօքա երակներում հոսում է առողջ և զօրեղ կեանք, ինչպէս հիւթը կաղնու բնի մէջ, և իւր մատաղ կրծքի մէջ ուրախութեամբ է թնդում ամբողջ աշխարհը: Աշխարհի բոլոր մաշուած կեանքերը չեն հաւասարի նօրա կենաց մի ժամին:

Սիրոյ երկուորեակն է — պատանեկան յափրշտակութիւնը, որ աճում և նուազում է սիրոյ հետ ի միասին: Ինչ չափով որ սիրոյ ընդունակութիւնն է թուլանում և սիրոյ յատկութիւնն է ցածանում, այն չափով մեր յափրշտակութիւնն էլ թուլանում և փոխվում է: Պաշտած սէրը աղբիւր է ոչ միայն բանաստեղծութեան, ուրախութեան, ոգևորութեան, այլ և զօրութեան և արիւթեան: Ուրեմն առաքինութեան զաղանկը նա ունի ով որ

արիւթեամբ կուսութիւն է պահպանում: Գեղեցկութեան և հաւատարմութեան աշխարհումն է զօրանում առաքինութիւնը, որով մարգու սիրտը հաստատ և անդրդուելի է դառնում աչքը պարզվում է և ձեռքը ընդունակութիւն է ստանում աղղու հարուածներ տալու: Անշուշտ ամենամեծ պարգև է զօրութեան այսպիսի կենդրոնացումը, անձնական արժանեաց այս գիտակցութիւնը:

Բայց միթէ չպէտք է յիշենք և միւս պարգևը, որ մարմնով առողջ և սրտով մաքուր աղամարդը ստանում է իւր ընտրած հարսնացուի հետ լծակից դառնալով: Նա միշտ պէտք է գիտենայ այն պատասխանատուութիւնը, որ իւր վերայ կը ծանրանայ, երբ որ դառնայ ընտանեաց գլուխ, ամուսնու պաշտպան և զաւակաց հայր: Աղտոտել կենաց աղբիւրը, տալ զաւակներին թերատ կեանք, վտիտ մարմին, մաշուած հոգի — ահա այն մեղքը, որ աւելի կը խայթէր իմ խիղճը, քան Աստուծոյ արեւի տակ կատարուող միւս բոլոր մեղքերը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.

ՕՒԱՆ ՕԾՆԵԼԻՒ.

Առումի թագաւոր շատ խաստրցաւ, բոլոր կողեր զաւթեց, մեր խայռ աղզ էն յըմալ նեղութուն քաշեց էնդոց ձեռ օ իսկի չեղեր ա. տախտակ կծակեն, կընցուցեն խայռ վիզ, կեւլին տախտակի վրէն ու կեր ու խում կենեն:

Օխան Օծնելին էլ Մանգկերտու էրկիր առաջնորդ էր, զիշեր ու ցերեկ ուր աղզի յարով Ասուն աղօթք կէներ. — Եւ Աստուած

1. Պատմել է Խրաբայ Փրիստո գիւղից Բրեքի Արեւշահ (Սարիբեկ): Գրի է առել Ս. Հայկունի:

իմ խայու ազգ Կոստանոս թագաւորի ձեռքէն ազատ էնայ:

Մէկ Մէհմէտ մէլա կէր տաճկին: Շամ կը նստէր: ունէր ուրին սեքսան ջան սակար:

Աստուածութենէ կ'Օխան Օծնեկին ու Մէհմէտ սիրելի աղբէր էրաց խըտ իրարու: էրզի մէջ:

Առուր մէկ օր խայոց կնկայ մէկ տղայ կը խիւրնդնայ: էն յըմալ օ ցորեն խաց ուռումի ազգ մեր վերէն կտուեր էր: տղէն յանկրակծի աչք էրաց:—Մարի վասն ի Աստուսիրուն: ձի կտոր մի խաց:

Մէրն դոր օ զարկուաւ: չկրցաւ ցորեն խաց խայու տուն գտեր էր: ասաց:—Լա՛օ, ես իմալ էնիմ: դորվի օ գացի ցորեն խաց ձեռքըս չկաւ:

Մօր չարան կտուաւ գնաց ուռումի Ֆրօնճու մօտ: ասաց: Վասն ի Աստուսիրուն: իմ տղէն խիւանդ ա: ցորնի խաց կուզայ:

Ֆրօնճին ասաց:—Խա: արի էս բան խը ձի էրայ: խաց տամ տուր քու տղին:

Կնիկ ուրին ուրին ասաց:—Խողեր տամ էս յըմալ ազգի: էսըմլա առաջնորդի գլխուն: օ Ֆրօնճին էլա ձի էսըմլա զրուցք կէնայ:

Կնիկ դառ ու դարդակ Ֆրօնճու մօտէն դարձաւ: գնաց առաջնորդի մօտ: վերուց ուր լաճուն թալեց առաջնորդի գլխու վերէն:—Կնիկ: ասաց: դու ընկնաւորա՛ր: ծաա՛ր: էդ ի՛նչ դաւի ա:

Ասաց:—Նէ դու էղիս: նէ քու ազգ տիրել: ազգ շախել էղի:

—Կնիկ: մարէ: յորի՛ն: ճանմ յորի՛ն: ասաց:

—Իմ տղէն խիւանդ ա: աչք բացեց: ցորնի խաց ուզեց: չգտուաւ: գացի մըտ Ֆրօնճին: Հիւի: լաւի: դաւի էրեցի: ինչ օ էրեցի: չտուեց:—Խը ձի էսըմլա բան էրայ: ասաց:—Ես էլա ասի:—Փարազա իմ տղէն չմեռի: իդա բան չըմ էնի:

Ասաց:—Կնիկ գաւակ: քու ձէն կտուայ: առ կոտ մը ալուր: գնա: շաղա: խաց թխա: էս էս ազգ եան պիթուն պիթուն: պաի ազատիմ: եան պիթուն պիթուն: կուրիսիմ:

Ժողուեց բոլորի իշխաններ: խորխուրդ էրա: տկանց լեշի վերէն խագաւ մազեղէն

զարդուէն շապիկ: վերէն էլա խագաւ սեսուր: գետեր: ժողովուրդին էլա ասաց:

—Ես կը կուրիսիմ: դոր կերթամ կերթամ: կեղի օ ուռումներ զիսի կը խարցուցին: դու ասէք: նուիրակ տէի գացեր ա: ազգի մէջ ժողովք էնայ:

Օխան Օծնեկին առաւ ուր փոքրաւոր: գրնաց գնաց ի Շամ: դու դոր իս: գնաց էն տեղ օ գիշերուն էրազ տեսեր էր: գնաց Շամ: էլալ դուս:

Մամադ ասաց:—Տղա՛, ելէք մէ իշկէք էն ի՛նչ ձիաւոր ա: էկեր ա դուս:

Մարդ էկաւ տեսաւ: դարձաւ ի ներս: ասաց:

—Կըմանի էն մարդ օ դու գիշեր ցերեկ կգովաս թէ էս յըմալ մարդ տեսերիմ էրզի մէջ:

Մամադ լսելուն բաշտան բորիկ թաւա դուս: տեսաւ օ ուր էրզի մէջ տեսած սիրելի աղբէրն ա: գրկեց: ոտք չթողեց գետին առեր էր: տարաւ ի ներս: ասաց:—Բարով աղբէր: բարով: դու իմալ էկար ձի գտար:

Ասաց:—Աղբէր: էս իմ նեղութեան: քեզի չկայ նեղութուն օ դաս: ձի գաիս:

—Աղբէր: ասաց: կիշկիմ քու ոտը ու գլխի: քեզի ի՛նչ նեղութուն կայ: ձեր Զրիստոս ճորով էգմալ գետտ խագաւ:

—Մամադ: մի իշկեր իմ դսու գետտեր: ներսի նեղութուն իշկայ:

Չուր ի յիրկուն մնաց: Մամադ մէկ էլա էտուր էրես գետտեր:

—Մամադ: ասաց: դահա հինգ սահաթ աս էրկու դիր իմ գետտեր իմ էրես կուտաս: դիւան խալվաթ էրայ (առանձնացուր): քիչ մը խօսք կայ խըտ քե:

Մամադ ժողովուրդ էխան դուս: Օխան ուր մէջք յարձկեց: ասաց:

—Մամադ: արի տես: Մամադ իշկեց մաղեղէն շապիկ: ու էրկթէ գարգարներ մտեր ա մնի մէջ:

—Եա՛, եա՛ ասաց: յորի՛ն էս յըմալ զքու լեշ ճգարեթի էս տուէ:

Ասաց:—Մամադ: մէկ մարդու նեղութուն չեղի: ուրին էսքան կրիտայ:

—Բու նեղութուն ի՛նչ բանի ձեռքէն ա:

— Իմալ օ իմ ջան բերեաներու մէջ ալ իմ ազգ չորս էս յըմալ նեղութենի մէջ ալ վրան ի Աստուծոյ սիրուն, դու մէկ չարամ էնիմ:

— Է՛, Օխան, էնի մի թագաւոր ալ աշխարհապետ ալ ես միճակ ունիմ սեքսան ջան, դու իմալ նեղ տեղ մը կտպեցիր ձիւ ես իմալ էնիմ:

— Ես կը յուսամ Աստուած, դու օ սրտով դըրպիս, Աստուած կը յաջողայ:

Ասաց— Դու օ էկար էն սեքսան ջան զուրբան կենիմ քու ու զուրին:

Ասաց— Ես էլա էն յըմալ թուր մի կօծեմ օ Շամայ թալիս Ստամբուլ կառայ:

— Թէ, Աստուած զեք քերիմ էրաց խրա ձիւ իմ թուր կտռեց, ես էլա քու ազգ պաի տիրիմ, չու՛մ յաւուր դատաստանին իմ ձեռամբ հազանի պաի բռնիմ:

— Ես էլա թամպի կենիմ չուր յաւուր դատաստանին, նախուսի զլօս խարիր փարայ խարժ տայ իմ ազգ քեզի:

Օխան զազգ թալիմ էրաց, թուրն օծեց, տուեց Մամադին. էդ ապով Օխան Օծնելի կասեն:

Մամադ աշխարհ տուեր ա ուր առէջ ու կուգայ. շատ տեղ էդոր կտռեւորու աւերելու ձէն ցըվրու աւ. շատ տեղ էդոր ասկերի առէջէն կիտախն, կեղեն սարերը ընքը կուգէր զօրտու կզարներ, կտեսներ, դար ու դարտակ աներ մա. ինք զուր ասկերն էն յըմալ դատաստան կեներ օ, չեղի մէկ ասկար աւիրութենի յարով էթէր մաներ աներ:

Ջախիրայ օ պէտք էդեր, Մամադ ինք կերթէր քեզի դարտակ աներու մէջ, կը գներ պըրի հախ պըրի ամանի մէջ, ցորնի հախ ցորնի հոր կթալեր, ցանի հախ ցանանց, ու կերթէր:

Կտռեց ու տաճկացուց, չուր խոտաւ Ռուս կուտար. Գնաց Կոստանոս թագաւոր, Կոստանոս բանէ խապար չունէր, նստեր էր ի Պալլուս ուրին կեր ու խու՛մ կէներ: Դացին, ասին. — Թագաւոր ապրած, Փաթի Մամադ էկեր, լցուեր ա Ստամբուլու մէջ, դու նստեր կեր ու խու՛մ կենես:

Թաւի մէջ էլա ձուկ կեր կարմրուկ, ա-

սաց. — Չը՛մ խաւատայ, էսա ձկեր օ սաղան թաւի մէջէն ջրի մէջ թռան, կը խաւատամ:

Ասու խրամանքով ձկներ թաւի մէջէն թրփ-թրփ թռան խաւուղի մէջ ընկան: Կոստանոսի գլխուց զինին թափաւ, նոր հաւատաց օղորթ ա:

Փաթի Մամադ լցուաւ Ստամբուլ, առաւ Այասօֆրան, Այակորկին, ընցաւ Այաստաֆանու. Պալլուայ չորս բոլոր փաթեց:

Փաթի Մամադ մտաւ ի ներս, տաց Կոստանոսին. — Իջի՛ր թախտէն, խերիք ա. Աստուած քեզնէ առաւ:

Փաթի Մամադ, տաց, ձի չու՛մ ձեռ խոտցին ժաման տուր:

Ասու խրամանքով ձեռեր թեւեր զարկին, չորեք զիմաց զըժըրժալէն զանէցին:

Դրա արեւ չէր մտեր. Կոստանոսին նոր խելք կտռեց օ Աստուած ուրնէ առաւ, տուեց Փաթի Մամադին:

Դարձաւ Կոստանոս ասաց. — Փաթի Մամադ, թախտ կուտամ, բայց իմ անուն չը կուրիսիս, սիքի (դրամի) մէկ էրես զիմ անուն զարկես:

Էս զրուցքէն Մամադի արարը ըռըքաւ. — Դըս օլոր-մըլը կը թալայ, ասաց. քաշեց թուրը, Կոստանոսի վիզը թռուց:

Ստամբուլուց Փաթի Մամադ քշեց, Ռուսու՛մեւուց էլա վեց թագաւորի խող առաւ: Աստուծուց շատ փախեցաւ դարձաւ:

— Էսա էլա խերիք ա ընձի, ասաց:

Ամեն էլա մացին թուրքի ձեռաց տակը:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ.

Մի ուսումնական գոնդրափառ. Նորերիս Աւնեակում վախճանուել է Դանտէի քաջ տեղեակ Անտոնիօ Մասչիօն, որ յայտնի էր ոչ միայն Իտալիայում, այլ այդ սահմաններից էլ շատ հեռու. Դա իւր ամբողջ կեանքը նուիրել էր «աստուածային» բանաստեղծի ուսումնասիրութեան և պաշտաման. Ուսումնականները խիստ գովել են դորա զանազան հրատարակութիւնները Դանտէի մասին և «Դժոխք»-ի մեկնարանութիւնները:

Այդ պարզ նաւափարին վիճակուած բախտը